

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОЛЕДЖ

Циклова комісія суспільних дисциплін і правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

О.Б. Жильцов
« 01 » вересня 2016 р.
УКРАЇНА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КИЄВОЗНАВСТВО

галузь знань 0101 Педагогічна освіта

спеціальність 5.01010201 Початкова освіта

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	
Ідентифікаційний код 02136554	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма № <u>1945</u>	
 (підпис)	(прізвище, ініціали)
« »	20 <u>16</u> р.

Київ – 2016 рік

Робоча програма з дисципліни «Києвознавство» для студентів галузі знань 0101 Педагогічна освіта, спеціальності 5.01010201 Початкова освіта.

Розробник: Борисевич І.Ф., викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму схвалено на засіданні циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства

Протокол від «29» серпня 2016 року № 1

Голова циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства (Н.К.Бурдіна)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
<p>Кількість кредитів – 2</p> <p>Модулів – 2</p> <p>Змістових модулів – 2</p> <p>Індивідуальне науково-дослідне завдання - 1</p> <p>Загальна кількість годин – 72</p> <p>Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2</p>	<p>Галузь знань 0101 Педагогічна освіта</p> <p>Спеціальність 5.01010201 Початкова освіта</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: молодший спеціаліст</p>	<p>Нормативна</p> <p>Рік підготовки: 4</p> <p>Семестр: 7</p> <p>Аудиторні заняття: 40 години, з них:</p> <p>Лекції: 20 годин</p> <p>Семінарські заняття: 8 годин</p> <p>Індивідуальна робота: 8 годин</p> <p>Самостійна робота: 32 годин</p> <p>Модульний контроль: 4 години</p> <p>Вид контролю: <u>залік</u></p>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання дисципліни є забезпечення майбутніх спеціалістів знаннями в галузі киевознавства, про законодавство, структуру та особливості функціонування органів влади та місцевого самоврядування в Києві, столичні функції, історію Києва, місце і роль Києва в житті сучасної України.

Завданням курсу є підвищення світоглядної культури студентів, через оволодіння основами знань; сприяти формуванню фахівця, здатного широко і глибоко мислити; розвивати творчий потенціал особистості майбутнього спеціаліста, формувати уміння розбиратися у складних соціально-економічних процесах як минулого, так і сучасного, визначати роль Києва в культурному і духовному житті України; підготувати студента до активного громадського життя; дати студентам знання з історії виникнення і розвитку міста Києва та його сучасного життя, інфраструктури, управління, економічного та культурного розвитку.

Історія Києва є важливою складовою історії України, оскільки Київ є економічним, політичним, культурним, релігійним центром України. Саме тут розгорталися найважливіші та найдраматичніші сторінки історії нашої держави від часів Київської Русі до сьогодення, що важливо для розуміння всього ходу історії України.

Особливо важливим цей курс є для студентів Університетського коледжу КМПУ імені Б.Д.Грінченка, які вже через деякий час стануть повноцінними членами київської громади, зможуть впливати на її життя та розвиток.

Програма дисципліни охоплює основні періоди розвитку Києва від його створення до сьогодення, включаючи політичну та соціально-економічну історію міста; історію окремих історичних пам'яток (споруд, пам'ятників, вулиць, площ тощо), мистецтвознавчий та екскурсійний аспекти; розповідається і про окремих історичних діячів (князів, гетьманів, царів, вчених, діячів науки і культури, релігійних діячів тощо), доля яких пов'язана з містом, аналізується їхня діяльність.

Під час викладання дисципліни реалізується ціла низка міжпредметних зв'язків (з історією України, краєзнавством, українознавством, історією світової та української

культури, образотворчим мистецтвом та ін.), що дає можливість розвивати у студентів вміння аналізувати, співставляти, порівнювати факти, отримані з різних джерел, під час вивчення різних дисциплін, а також розвивати навички самостійної роботи; вміння працювати з додатковою літературою; використовувати отримані знання на практиці; робити самостійні висновки.

До того ж дисципліна "Києвознавство" дозволяє не тільки розширити кругозір студентів, розвивати їх творчі здібності, а ще дає широкі можливості для виховної роботи, оскільки естетичне та національно-патріотичне виховання сьогодні є особливо актуальними.

Дисципліна вивчається студентами в обсязі 72 години. Контроль знань з дисципліни "Києвознавство" складається з поточного контролю і заліку.

У студента мають бути сформовані такі предметні компетентності:

Хронологічні:

- вміння орієнтуватися в історичному часі;
- вміння розглядати суспільні явища в розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу;
- здатність співвідносити історичні події, явища з періодами, орієнтуватися в науковій періодизації історії;
- готовність використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу.

Просторові:

- вміння орієнтуватися в історичному просторі;
- здатність співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами;
- готовність користуючись картою, пояснювати причини і наслідки історичних подій, процесів вітчизняної та всесвітньої історії, основні тенденції розвитку міжнародних відносин; характеризувати, історичний процес та його регіональні особливості.

Інформаційні:

- вміння працювати з джерелами історичної інформації;
- здатність користуватися довідковою літературою, Інтернетом тощо для

самостійного пошуку інформації;

- здатність систематизувати історичну інформацію, складаючи таблиці, схеми, різні типи планів;
- готовність самостійно інтерпретувати зміст історичних джерел;
- здатність виявляти різні точки зору, визнавати і сприймати таку різноманітність;
- готовність критично аналізувати, порівнювати та оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію й пояснювати її необ'єктивність.

Аксіологічні:

- вміння формулювати оцінки і версії історичного руху й розвитку;
- готовність порівнювати й оцінювати факти та діяльність історичних осіб з позиції загальнолюдських та національних цінностей, визначати власну позицію щодо суперечливих питань історії;
- здатність виявляти інтереси, потреби, протиріччя в позиціях соціальних груп і окремих осіб та їх роль в історичному процесі, тенденції і напрями історичного розвитку;
- готовність оцінювати різні версії й думки про минулі історичні події, визнаючи можливість необ'єктивності окремих джерел.

Очікувані результати

Студент повинен знати пам'ятки матеріальної і духовної культури Києва, а саме:

- письмові джерела,
- твори,
- документи,
- закони;
- церкви, собори, монастирі, коли і ким вони були побудовані і в якому стилі.
- як з'явився, зростав, розбудовувався і змінювався Київ з часу його заснування.
- як розвивалась його політична та соціально-економічна історія, історію окремих історичних пам'яток: споруд, вулиць, площ, пам'ятників; знати окремих історичних діячів: князів, царів, гетьманів, культурних, наукових, релігійних діячів, а також

меценатів, які пов'язані з історією Києва.

Студент повинен вміти аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, оцінювати найважливіші явища та події історії Києва в контексті світової історії; вести дискусію та на практиці використовувати свої знання в професійній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Київ від найдавніших часів до початку XIX ст.

Лекція 1. Предмет і завдання курсу. Виникнення Києва (2 год.)

Предмет і завдання курсу. Історія київської символіки. Важливість знань про Київ для майбутніх вчителів. Законодавство України про Київ: Конституція України; Закон України "Про столицю України – місто-герой Київ".

Наукові дослідження з питань походження Києва. Легенди про походження Києва. Київ дохристиянський.

Діяльність перших київських князів. Аскольд і Дір. Олег, Ігор. Ольга. Святослав. Реформи Володимира Святославича. Історичні пам'ятники стародавнього Києва. Аскольдова могила.

Основні поняття теми: історія, києвознавство, літопис, літописання, археологія, архітектура, історичні джерела, історичні дослідження, законодавство, виконавча влада, самоврядування, вибори, київська громада, палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, залізний вік, слов'яни, поселення, місто, ремесло, Русь, держава, походи, князівська дружина, князівська влада, завоювання, кочові народи, хазари, половці, язичництво, реформи, феодалізм, державна влада, монотеїзм, християнство, іслам, іудаїзм, Візантія, «місто Володимира».

Лекція 2-3. Київ в X-XV ст. Найдавніші споруди Києва (4 год.)

Прийняття християнства в Києві. Перші християнські пам'ятники. Десятинна церква. Ярослав Мудрий. Найдавніші споруди, що збереглися в Києві. Золоті ворота. Софійський собор.

Михайлівський Золотоверхий собор. Видубицький монастир. Церкви Спаса на Берестові та Богородиці Пирогощі, Києво-Печерська лавра.

Основні поняття теми: Монотеїзм, християнство, іслам, іудаїзм, Візантія, будівництво, архітектура, візантійський стиль, мозаїка, фрески, акустика, «місто Ярослава», проект, реконструкція, бібліотека, собор, монастир, церква, дзвіниця, іконостас, Верхня лавра, Нижня лавра, печери, Верхнє місто, Нижнє місто (Поділ).

Семінар 1. Києвознавство. Історичні пам'ятники стародавнього Києва. Найдавніші споруди Києва (2 год.).

Лекція 4-5. Київ в XVI-XVIII ст. (4 год.)

Руйнування Києва. Київ під владою Литви. Магдебурзьке право в Києві. Пам'ятник магдебурзькому праву в Києві.

Київ в XVI-XVII ст. Київ в роки Визвольної війни під керівництвом Б.Хмельницького. Спорудження пам'ятника Б.Хмельницькому. Києво-Могилянська академія. Г.Гулевичівна. П.Могила. Київ в XVIII ст. Бароко. Українське бароко. Маріїнський палац. Андріївська церква.

Основні поняття теми: будівництво, архітектура, руйнування, ремесло, місто, візантійський стиль, мозаїка, фрески, акустика, монастир, церква, Магдебурзьке право, самоврядування, магістрат, ратуша, бароко, українське бароко, колегіум, школа, академія, Визвольна війна, пам'ятник, імператор, царська влада, реставрація.

Семінар 2. Київ в XII- XV століттях. Архітектурні пам'ятки Києва XVI-XVII ст. (2 год.).

Модуль 2. Київ в XIX – на початку XXI століття

Лекція 6. Київ в XIX ст. Меценати Києва (2 год.)

Київ в XIX ст. Перший перспективний план забудови Києва. Забудова Хрещатика. Діяльність в Києві відомих архітекторів: В.І.Беретті, О.В.Беретті, О.М.Вербицький, В.М.Ніколаєв, В.В.Городецький. Володимирський собор. Кирилівська церква. В.Васнецов та М.Врубель в Києві.

Значення діяльності меценатів для розвитку Києва. Діяльність відомих меценатів в Києві. Губернатор І.І.Фундуклей. Родина Дегтярьових. Діяльність в Києві родини Бродських. Родина Терещенків. Богдан та Варвара Ханенки.

Основні поняття теми: перспективний план, Верхнє місто, Нижнє місто (Поділ), Печерськ, адміністративний центр, генерал-губернатор, магістрат, архітектор, класицизм, модерн, візантійський стиль, українське бароко, розписи, реставрація, реконструкція, собор, церква, меценати, благодійництво, музей, театр, лікарня.

Лекція 7-8. Київ в першій половині XX ст. (4 год.)

Соціально-економічний розвиток Києва на поч. XX ст. Події Лютневої (1917) революції у Києві. Діяльність більшовиків в Києві. Репресії в Києві.

Початок Великої Вітчизняної війни. Оборона Києва. Значення оборони Києва. Київ в роки окупації. Трагедія Бабиного Яру. Сирецький та Дарницький концтабори. Доля Успенського собору Києво-Печерської лаври. Київське підпілля. Операція по форсуванню Дніпра та визволенню Києва.

Основні поняття теми: промисловість, транспорт, господарство міста, благоустрій, революція, влада, Центральна Рада, гетьманат, Директорія, більшовики, резиденція, громадянська війна, репресії, Биківнянський ліс, реабілітація, Друга світова війна, Велика Вітчизняна війна, оборона, підпільний рух, руйнування, окупація, голокост, концтабір, пам'ятник, форсування, визволення.

Семінар 3. Будівництво в Києві в XIX ст. Діяльність відомих меценатів в Києві. Київ в роки Великої Вітчизняної війни (2 год.).

Лекція 9-10. Київ в другій половині XX ст. (4 год.)

Відбудова Києва після війни. Відбудова Хрещатика. Розв'язання житлової проблеми в Києві в 50 – 60-ті рр. Сирецька трагедія 1961 р. та її наслідки.

Київ в 90-х рр. Відбудова втрачених пам'яток в Києві: Михайлівський Золотоверхий собор, Успенський собор Києво-Печерської лаври, церква Богородиці Пирогощі. Перспективи відбудови. Нові пам'ятники в Києві.

Основні поняття теми: відбудова народного господарства, архітектура, надмірності в архітектурі, житлові масиви, гідронамив, райони, відбудова, реконструкція, настінні розписи, пам'ятники, екологія.

Семінар 4. Проблеми розвитку сучасного Києва (2 год.).

Разом: 72 год., лекції – 20 год., семінарські заняття – 8 год., індивідуальна робота – 8 год., самостійна робота – 32 год., підсумковий контроль – 4 год.

Тиждень												
Модулі	Змістовний модуль I						Змістовий модуль II					
Назва модуля	Київ від найдавніших часів до початку XIX ст.						Київ в XIX – на початку XXI століття					
Лекції	1	2-3			4-5		6		7-8		9-10	
Дати												
Теми лекцій	Предмет і завдання курсу. Виникнення Києва	Київ в X-XV ст. Найдавніші споруди Києва			Київ в XVI-XVII ст.		Київ в XIX ст. Меценати Києва		Київ в першій половині XX ст.		Київ в другій половині XX ст.	
Теми семінарських занять			Семінар 1. Києвознавство. Історичні пам'ятники стародавнього Києва Найдавніші споруди Києва			Семінар 2. Київ в XII- XV століттях. Архітектурні пам'ятки Києва XVI-XVIII ст.				Семінар 3. Будівництво в Києві в XIX ст. Діяльність відомих меценатів в Києві Київ в роки Великої Вітчизняної війни		Семінар 4. Проблеми розвитку сучасного Києва
Самостійна робота	Табл. 6.1.	Табл. 6.1.			Табл. 6.1.		Табл. 6.1.		Табл. 6.1.		Табл. 6.1.	
Види поточного контролю				Тестування		Модульна контрольна робота		Тестування				Модуль на контрольна робота
Підсумковий контроль	Залік											

4. Структура навчальної дисципліни

№ n/n	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторні	Лекції	Семінари	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Підсумковий контроль
Модуль 1. Київ від найдавніших часів до початку XIX ст.								
1	Предмет і завдання курсу. Виникнення Києва	11	6	2		2	5	
2	Київ в X-XV ст. Найдавніші споруди Києва	13	7	4	2	1	6	
3	Київ в XVI-XVIII ст.	12	7	4	2	1	5	2
Всього		36	20	10	4	4	16	2
Модуль 2. Київ в XIX – на початку XXI століття								
4	Київ в XIX ст. Меценати Києва	13	8	2		2	5	
5	Київ в першій половині XX ст.	11	5	4	2	1	6	
6	Київ в другій половині XX ст.	12	7	4	2	1	5	2
Всього		36	20	10	4	4	16	2
Разом		72	40	20	8	8	32	4

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Києвознавство. Історичні пам'ятники стародавнього Києва. Найдавніші споруди Києва.	2
2	Київ в XII- XV століттях. Архітектурні пам'ятки Києва XVI-XVII ст.	2
3	Будівництво в Києві в XIX ст. Діяльність відомих меценатів в Києві. Київ в роки Великої Вітчизняної війни.	2
4	Проблеми розвитку сучасного Києва.	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
1	Історія киевознавства: Нестор Літописець, М.Берлінський, М.Закревський, М.Максимович. Стародавні поселення на території майбутнього Києва. Поява слов'ян. Поляни. Вірування давніх слов'ян. Аскольдова могила. Десятинна церква. Хрещення Русі. Софія Київська.	5	6

2	Будівництво в Києві за часів нащадків Ярослава Мудрого. Київ в XII – XV ст. Києво-Печерська Лавра. Преподобні Антоній і Феодосій. Алімпій. Києво-Печерський патерик. Георгіївська та Ірининська церкви. Михайлівський Золотоверхий. Церква Спаса на Берестові. Кирилівська церква.	6	7
3	Боротьба киян з монгольською навалою. Діяльність Б.Хмельницького у Києві. Діяльність в Києві С.Д.Ковніра, А.І.Меленського, І.Г.Григоровича-Барського. Києво-Могилянська академія. Петро Могила. Іван Мазепа. Українське бароко в Києві. Маріїнський палац. «Будинок Петра».	5	7
4	Розвиток промисловості та міського господарства Києва в XIX ст. Значення діяльності відомих меценатів в Києві. Граф О.О.Бобринський. Велика княгиня О.П.Романова. Заснування Покровського монастиря. Церква Різдва Христового на Подолі. Університет Святого Володимира. Т.Г.Шевченко у Києві. Іван Фундуклей. Володимирський собор.	5	6
5	Початок української революції. Події жовтневої (1917 р.) революції у Києві. Масове нищення культових споруд. Репресії у Києві. Биківня. Боротьба за владу в Києві в 1917 – 1920 рр. Вшанування пам'яті тих, хто захищав та визволяв Київ в роки Великої Вітчизняної війни. Пам'ятники захисниками вітчизни.	6	7
6	Наслідки Великої Вітчизняної війни для Києва. Будівництво нових житлових масивів в 70 – 80-х рр. Культурно-освітні заклади Києва. Дніпро. Парки. Екологічний стан міста. Відновлені пам'ятки. Нові пам'ятники Києва.	5	7
	Разом	32 год.	40 бал.

7. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

8. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Історія України» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

вид роботи	максимальна кількість балів за один вид роботи	обов'язкова кількість виконаних завдань за курс	максимальна кількість балів за всі види роботи
1. Відвідування лекцій	1	20	20
2. Відвідування семінарів (практичних)	1	8	8
3. Виконання завдання для самостійної роботи	6-7	32	32
4. Робота на семінарському занятті	30	3	30
5. Індивідуальне дослідне завдання (ІНДЗ)			
6. Опрацювання фахових джерел	8		
7. Написання реферату	15	1	15
8. Виконання модульної контрольної роботи		2	50
9. Виконання тестового контролю (експрес-контролю)	20	2	20
10. Творча робота, есе			
Всього			175
Коефіцієнт	1,75		

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

➤ **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, доповідь, повідомлення, дискусія.

➤ **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, реферат, есе.

➤ **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.

➤ **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 8.2

Загальне оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною	Значення оцінки
-------------------	----------------------	-----------------

	шкалою	
A	90-100	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу, з, можливими незначними недоліками.
B	82-89	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.
C	75-81	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок.
D	69-74	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань (умінь), з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34	Незадовільно з можливістю повторного прослуховування досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

9. Методичне забезпечення

- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

10. Рекомендована література

Базова

1. Конституція України.
2. Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ».
3. Закон України «Про місцеве самоврядування».
4. Бойко О.Д. Історія України. – К., 2011.
5. Визначні пам’ятки Києва: Енциклопедичний довідник / Г. Ю. Івакін, М. Б. Кальницький, Ю. В. Павленко, О. Ю. Храмов.– К.: Фенікс, 2010.
6. Вулиці Києва. Довідник / за ред. А.В.Кудрицького. – К., 1995.
7. З історії самоврядування та демократії у Києві. – К., 2013.
8. Історія України / під ред. В.А.Смолія. – К., 2011.
9. Іванцов І. О. Стародавній Київ.– К.: Фенікс, 2013.– 367 с.
10. Кальницький М., Малаков Д., Юркова О. Нариси історії Києва. – К., 2013.
11. Киев. Энциклопедический справочник / под ред. А.В.Кудрицкого. – К., 1982.

Допоміжна

1. Алленов М. М. Русское искусство X - начала XX века : Архитектура. Скульптура. Живопись. Графика. / М. М. Алленов, О. С. Евангулова, Л. И. Лифшиц. — М. : Искусство, 1989.
2. Анисимов А. Скорбное бесчувствие. — К., 1992.
3. Архитектура в истории русской культуры/Науч. совет по ист.-теорет. Проблемам искусствознания при Отд-нии лит. и яз. Рос. акад. наук и др.; Под ред. И. А. Бондаренко. — М., 2010. — 257 с.
4. Архітектори Києва: Альбом-довідник / Олександр Корнієнко (голов.ред.), Олександр Корнієнко (упоряд.). — К. : Корлайн, 2009. — 126 с.
5. Берлінський М.Ф. Історія міста Києва. — К.: Наукова думка. 2011. — 320 с.
6. Білецький П.О., Горбачов Д.О., Димшиць Е.О., Кара-Васильєва Т.В., Карпова Г. В. Українське мистецтво та архітектура кінця XIX – початку XX ст. / НАН України; Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського / Н.Ю. Асєєва (відп. ред.). — К. : Наукова думка, 2000.
7. Бобров, О. З. Уроки пам'яті: публіцистика / О.З. Бобров. - К. : Книга Пам'яті України – місто-герой Київ, 2012. — 83 с.
8. Вечерського В.В. Втрачені об'єкти архітектурної спадщини України. — К.: НДІТІАМ, 2010. — 600 с.
9. Виноградова М.В., Кальницький М. Б., Малаков Д. В., Пучков А. О., Червінський О.С. Головні та міські архітектори Києва 1799 – 1999: Каталог виставки до двохсотріччя введення посади головного архітектора Києва / Державний НДІ теорії та історії архітектури і містобудування Держбуду України (НДІТІАМ); Головне управління містобудування та архітектури Київської міської держадміністрації (Головкивархітектура) / М.М.Дьомін (ред.). — К. : НДІТІАМ, 1999. — 36с.
10. Владислав Городецький (1863-1930): Бібліографічний покажчик / Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека ім. В.Г.Заболотного / Г.А. Войцехівська (ред.), О.Б. Шинкаренко (уклад.). — К.: Укрархбудінформ, 1999. — 42с.
11. Галайба В. Хроніка старого Києва.— К.: Б-ка українця, 2013. — 175 с.
12. Галишин Р.Я. Українська церковна архітектура і монументально-декоративне мистецтво зарубіжжя. — Л. : Сполом, 2012. — 334с.
13. Генік-Березовська Зіна. Грані культур. Бароко, романтизм, модернізм / Київський слов'янський ун-т; Інститут літератури ім. Тараса Шевченка НАН України / Михайлина Коцюбинська (упоряд.та прим.), Галина Сиваченко (пер.), Михайлина Коцюбинська (вступ.ст.), Галина Сиваченко (упоряд.та прим.). — К. : Гелікон, 2010. — 368с.
14. Героїчний Київ: Документальні розповіді / Упоряд. В. І. Денисенко.— К.: Україна, 2003.— 335 с.
15. Голованов О. Лисогірський форт. Невивчена сторінка військового минулого Києва // Київ. старовина.— 2002.— № 5.— С. 16 – 27.

16. Доценко Т.А. Методика формирования новой жилой застройки в условиях реконструкции центров крупнейших городов: На примере г. Киева: Автореф. дис. ... канд. архитектуры : 18.00.02 Киевский инж.-строительный ин-т Киев, 1991с.
17. Дубинская Л.С. Москва - Ленинград - Киев. Путеводитель. М.: Радуга, 1988. – 223 с.
18. Емченко А.П. Киев : Память города-героя : Фотопутеводитель. – Киев : Мистецтво, 1990. – 168 с.
19. Єжов В. І., Пучков А. О. Сучасна архітектура радянської доби (1917-1991 рр.): Рекомендації та бібліогр. довідник для студ. архіт. фак. / Київський держ. технічний ун-т будівництва і архітектури. — К., 1998. — 32с.
20. Заєць О. Найдавніша школа Києва або витoki початкової освіти в місті // Київ. старовина.– 2012.– № 4.– С. 55 – 61.
21. Золоті ворота в Києві / Пер. з рос. С.О.Висоцького.– К.: Техніка, 2010.– 160 с.– (Нац. святині України).
22. Ивашко Ю. Городецкий не имеет отношения к химерам! – Сегодня. - № 832. – 2001.
23. История городов и сел УССР. Киев. – К.: УСЭ, 1979.
24. История Киева. В трёх томах, четырёх книгах / под ред. Ю.Ю.Кондуфора. – К., 1982.
25. Івашко Ю. В. Будинки Києва з елементами готики (дослідження історії та архітектури).– К.: Гопак, 2004.– 144 с.
26. Івашко Ю. Доля зруйнованого будинку: З історії кийв. будинків // Київ. старовина.– 2005.– № 2.– С. 173 – 175.
27. Івашко Ю. З історії кийвських будинків. Неоготика Гоголівської вулиці // Київ. старовина.– 2014.– № 6.– С. 172 – 175.
28. Киев. Архитектурные памятники и худож. музеи : Альбом-путеводитель : [Пер. с рус. Авт.-сост. С. Гурок, Б. Лобановский] Л. : Аврора, 1986 – 162 с.
29. Киев. Путеводитель М. : Изд-во Агентства печати "Новости", 1991 – 196 с.
30. Киркевич В. Г. Володимирський собор у Києві.– К.: Техніка, 2011.– 208 с.– (Нац. святині України).
31. Кілессо С. К. Києво-Печерська лавра.– К.: Техніка, 2013.– 199 с. – (Нац. святині України).
32. Климовский О. Київська фортеця у першій половині ХІХ ст. // Київ. старовина.– 2005.– № 1.– С. 80 – 108.
33. Ковалинский В.В. Меценаты Киева. – К.: Кий, 1998. – 518 с.
34. Козак О. Загибель середньовічного Києва (приклад біоархеологічної реконструкції) // Київ. старовина.– 2002.– № 1.– С. 128 – 133.
35. Кудрявцев Л. История губернаторства в Киеве и Украине. – К., 2003.
36. Логовин Г. По архитектурным памятникам Киева. – М., 1982.- 356 с.
37. Макаров А. Н. Малая энциклопедия киевской старины.– К.: Довіра, 2002.– 558 с.
38. Малаков Д. В. Архітектор Городецкий: Архівні розвідки. — К. : Кий, 1999. — 240с.
39. Малаков Д. Оті два роки...у Києві при німцях.– К.: Амадей, 2002.–317 с.

40. Національний заповідник “Софія Київська”: Книга-альбом / Ред.: Ж. Арустам’ян; Л. Виноградська; О. Дивавіна та ін. – К.: Мистецтво, 2004. – 432 с.
41. Писаренко Ю. Першопочатки Києва: наукові уявлення та народна традиція // Київ. старовина. – 2012. – № 1. – С. 24-36.
42. Пляшко Л.А. Літописний Київ: Структура і пейзаж. – К.: Хрещатик, 1994. – 72 с.
43. Подвиг на віки: Книга Пам'яті України - місто-герой Київ. - Київ: Книга Пам'яті України, 2000. – 912 с.
44. Попельницька О. Головна міська площа київського Подолу у XVIII ст. // Київ. старовина. – 2014. – № 1. – С. 43-47.
45. Попельницька О. Історична топографія київського Подолу XVII – початку XIX століття. – К.: Стилос, 2013. – 301 с.
46. Попельницька О. Невідома сторінка історичної топографії Києва – Нова Пасіка // Київ. старовина. – 2013. – № 6. – С. 72-77.
47. Ревуцкий, С. Жестокий поединок: герои киевского подполья / С. Ревуцкий. - К. : Ін Юре, 2006. – 200 с.
48. Рибалков М.О. Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва. – К.: Кий, 2000. – 374 с.
49. Сегеда Р. Документ з історії Києва останньої третини XVI століття // Київ. старовина. – 2010. – № 4. – С. 97-100.
50. Силин О. О. Фортеці Києва VI – XIX століть – К.: МП Леся, 2003. – 144 с.
51. Толочко Л. Історія Контрактового ярмарку і Контрактового будинку в м.Києві на Подолі // Київ. старовина. – 2012. – № 1. – С. 134 – 147.
52. Толочко Л. Історія спорудження панорами “Голгофа” у Києві на Володимирській горі // Київ. старовина. – 2012. – № 4. – С. 50 – 54.
53. Толочко Л. Історія спорудження фонтана “Самсон і Лев” у Києві на Подолі // Київ. старовина. – 2012. – № 1. – С. 12 – 31.
54. Толочко Л. Коротка історія парку Володимирської гірки // Київ. старовина. – 2012. – № 3. – С. 44 – 53.
55. Толочко Л. Нові факти в історії спорудження пам’ятника Святому Рівноапостольному князю Володимирі в Києві // Київ. старовина. – 2012. – № 6. – С. 57 – 71.
56. Толочко О.П. Толочко П.П. Толочко. Київська Русь. – К., “Альтернатива”, 1998. – 352 с.
57. Третяк К.О. Історія розбудови та архітектура Києва на пр. 19 – поч.. 20 ст. : Автореф. дис. ... канд. архітектури : 7.00.01 Київ, 1999.
58. Тронько П.Т. Навічно в пам'яті народній: З історії боротьби молоді України проти німецько-фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни. - К. : Молодь, 1995. - 160 с.
59. Тронько П.Т. Згадаймо всіх поіменно...: З історії боротьби комсомольців і молоді України проти німецько-фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. - Київ : Молодь, 2001. – 224 с.
60. Українське бароко та європейський контекст: Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика / АН УРСР; Інститут мистецтвознавства, фольклору та

етнографії ім. М.Т.Рильського; Польська академія наук. Інститут мистецтва / О.К. Федорук (відп. ред. редкол.). — К. : Наукова думка, 1991. — 256 с.

61. Чепелик В.В. Український архітектурний модерн / Упорядник З.В. Мойсенко-Чепелик. - К.: КНУБА, 2010. - 378 с.
62. Шероцкий К.В. Киев. Путеводитель. 1917 г. Репринтне видання. — К.: Кобза, 1994. — 376 с.
63. Ясєв Г. Є. Спадкоємність поколінь : інформаційно-довідкове видання / Г.Є. Ясєв. — К. : Книга Пам'яті України, 2006. — 80 с.
64. Ясєв, Г. Є. 2006 рік - рік протиріч і сподівань: ветерансько-молодіжна патріотична акція "Пам'ять воєнної пори. 2006-2010 рр." : перший етап / Г.Є. Ясєв. — К. : Книга Пам'яті України — місто герой Київ, 2007. — 156 с.

11. Інформаційні ресурси

<http://archunion.com.ua/history/history.shtml>
<http://kiev2000.com/>
<http://KievGid.com>
<http://kievjournal.com/>
<http://kievportal.com/>
<http://nostalgia.org.ua>
<http://pages.kiev.ua/>
<http://photos.kievmap.com.ua/main.php>
<http://progulka.kiev.ua>
<http://travel.kyiv.org/map>
<http://uk.wikipedia.org/wiki/Київ>
<http://uk.wikipedia.org/wiki/Портал:Київ>
<http://wek.kiev.ua>
<http://who-is-who.com.ua/bookrubr/ukrinvest2007/8.html>
<http://www.interesniy.kiev.ua>
<http://www.kievgid.net/>
<http://www.kievmap.com.ua/>
<http://www.kievua.com/>
<http://www.kmv.gov.ua/>
<http://www.lavra.kiev.ua>
<http://www.nostalgia2.kiev.ua/home.shtml>
<http://www.oldkyiv.org.ua>